

Opinnäytetyö (AMK)
Hoitotyön koulutusohjelma
Sairaanhoitaja
2017

Sini Wickström

NUORTEN ALKOHOLINKÄYTÖN EHKÄISY - YHTEISKUNNAN TARJOAMA TUKI NUORILLE JA VANHEMMILLE



TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Sini Wickström

NUORTEN ALKOHOLINKÄYTÖN EHKÄISY - YHTEISKUNNAN TARJOAMA TUKEA NUORILLE JA VANHEMMILLE

Nuorten alkoholinkäyttö on viime vuosina vähentynyt, mutta kuitenkin alkoholi on edelleen suomalaisten nuorten käyttämä valtapäihde. Nuorten alkoholinkäyttöön on tärkeää puuttua varhaisessa vaiheessa, koska sen on todettu vaikuttavan negatiivisesti muun muassa nuorten terveyteen, koulusuoriutumiseen, sosiaaliseen kanssakäymiseen sekä mielenterveyden häiriöihin. Varhainen puuttuminen ja yhteiskunnan tuki nuorten alkoholikäytön ennaltaehkäisemiseksi on ensiarvoisen tärkeää.

Tämä opinnäytetyö oli osa EU-rahoitteista Alcohol and Drug Prevention among Youth (ADPY) – projektia. Turun Ammattikorkeakoulu on osallistunut projektin osakokonaisuuteen (WP7), jossa on kehitetty ADPY -yhteistyömalli ja järjestetty koulutuksia terveydenhuoltoalan ammattilaisille. Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, miten yhteiskunta antaa tukea nuorille, joilla on alkoholin käytön ongelma sekä millaista tukea vanhemmat saavat yhteiskunnalta, kun heidän nuori käyttää alkoholia. Opinnäytetyötä ohjaaviksi kysymyksiksi muodostuivat: millaista tukea yhteiskunta tarjoaa nuorille heidän alkoholinkäytön ennaltaehkäisemiseksi ja millaista tukea yhteiskunta tarjoaa vanhemmille nuorten alkoholinkäytön ennaltaehkäisemiseksi? Opinnäytetyö toteutettiin kirjallisuuskatsauksena. Kirjallisuutta etsittiin Pubmed ja Medic tietokannoista sekä manuaalisesti.

Kirjallisuuskatsauksen mukaan yhteiskunta tarjoaa nuorille tukea alkoholilain, ennaltaehkäisevän päihdetyön ja koulun tarjoaman tuen avulla. Myös nuorten kasvuympäristöllä on iso merkitys. Vanhemmille yhteiskunta tarjoaa tukea lakien ja tukiohjelmien muodossa. Kirjallisuuskatsauksen perusteella vanhempien rooli, vastuu ja oma esimerkki ovat erityisen merkityksellisiä nuorten alkoholinkäytön ennaltaehkäisyssä.

Yhteenvetona voidaan todeta, että sekä nuoret että vanhemmat tarvitsisivat enemmän yhteiskunnalta konkreettista tukea nuorten alkoholinkäytön ennaltaehkäisyyn. Lait, asetukset ja säädökset ovat tärkeitä tukikeinoja, mutta ne eivät kuitenkaan anna konkreettista tukea hädän keskellä. Vanhempien tulisi saada helpommin tietoa, miten koulut, kunnat ja sosiaali- ja terveyspalvelut tukevat heitä ehkäisemään nuoren alkoholinkäytön. Jatkossa olisikin tärkeää tutkia, minkälaista tukea nuoret itse ja vanhemmat toivoisivat yhteiskunnalta.

ASIASANAT:

Alkoholi, ennalta ehkäisy, nuori, vanhemmat, yhteiskunta

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree Programme in Nursing | Nurse

06/2017 31

[Click here to enter text.](#)

Sini Wickström

PREVENTION OF ALCOHOL ABUSE BY YOUNG PEOPLE -THE SUPPORT BY SOCIETY FOR YOUNG AND PARENTS

Alcohol consumption by young people has decreased in recent years, but alcohol is still the main drug used by Finnish young people. It is important to intervene at an early age in alcohol consumption by young people because it has been found to have a negative effect on among other things youth health, school progression, social interaction and mental health disorders. Early intervention and society's support to preventing young people's alcohol use is of paramount importance.

This thesis is a part of EU-financed Alcohol and Drug Prevention among Youth (ADPY) – project. Turku University of Applied Sciences has participated in a work package 7 in which an ADPY co-operation model has been developed and educational workshops have been organized for primary health care professionals. The purpose of the thesis was to find out how society provides support for young people with alcohol abuse problems and what kind of support parents get from society when their young people use alcohol. The questions that led to the thesis were: what kind of support does society offer to young people in preventing alcohol use and what kind of support does society offer to parents in preventing alcohol consumption by young people? The thesis was carried out as a literature review. Literature was searched for Pubmed and Medic databases as well as manually.

According to the literature survey, society provides support for young people through alcohol law, preventive substance abuse work and school support. Young people's growth environment has also great importance. For parents society provides support in the form of laws and support programs. Based on the literature survey, parents' role, responsibility and own example are particularly significant to the prevention of juvenile alcohol use.

In summary, both young people and parents need more concrete support from society for preventing alcohol consumption by young people. Laws, regulations and acts are important support mechanisms but do not provide concrete support in the midst of distress. Parents should have more information on how schools, municipalities and social and health services support them to prevent young alcohol use. In the future, it would be important to study what kind of support the young people themselves and their parents would like to have from society.

KEYWORDS:

Alcohol, young, youth, parents, prevention and society

SISÄLTÖ

| | |
|--|-----------|
| 1 JOHDANTO | 5 |
| 2 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS | 6 |
| 3 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS | 7 |
| 4 NUORTEN ALKOHOLIN KÄYTTÖ | 8 |
| 5 YHTEISKUNNAN TARJOAMA TUKI NUORILLE | 11 |
| 5.1 Alkoholilaki ja ehkäisevä päihdetyö | 11 |
| 5.2 Hoitotyön keinot nuorten alkoholinkäytön ennaltaehkäisemiseksi | 12 |
| 5.3 Koulun ja nuoren kasvu ympäristön merkityksen huomioiminen | 14 |
| 6 YHTEISKUNNAN TARJOAMA TUKI VANHEMMILLE | 17 |
| 6.1 Vanhempien rooli ja vastuu | 17 |
| 6.2 Yhteiskunnan säätämät lait ja tukiohjelmat | 19 |
| 7 EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS | 22 |
| 8 POHDINTA | 24 |
| LÄHTEET | 28 |

1 JOHDANTO

Tämä opinnäytetyö on osa EU-rahoitteista Alcohol and Drug Prevention among Youth (ADPY) -projektia. Turun AMK on osallistunut projektin osakokonaisuuteen (WP7), jossa on kehitetty ADPY yhteistyömalli ja järjestetty koulutuksia terveydenhuoltoalan ammattilaisille.

Alkoholilain mukaan nuori ei saa ostaa eikä pysty ostamaan alkoholijuomia alkoholiliikkeestä eikä kaupasta. Yhteiskunnan tavoitteena on pyrkiä ehkäisemään nuorten alkoholinkäyttöä ikärajavallonnalla ja alkoholiverolla, alkoholijuomien korkeilla hinnoilla kuin myös ehkäisemään päihteiden käyttöön liittyviä haittoja. Ehkäisevän päihdetyön kokonaistavoitteena on luoda turvallisuutta, edistää terveyttä ja hyvinvointia tukemalla päihteettömiä elämäntapoja, ehkäisemällä ja vähentämällä päihteistä aiheutuvia haittoja sekä lisäämällä tietoa päihteiden käytöstä. Ehkäisevän päihdetyön perustana on perus- ja ihmisoikeuksien edistäminen päihteisiin liittyvissä kysymyksissä. Ehkäisevää päihdetyötä toteutetaan yhteiskunnan ja paikallisyhteisöiden tasolla ja sen avulla pyritään vaikuttamaan yksilöihin ja lähisuhteisiin. Ehkäisevässä päihdetyössä moniammatillisuus hoitotyössä on merkittävä osa. (Havio 2008, 108-109.)

Nuorten alkoholinkäyttöön olisi tärkeää puuttua varhaisessa vaiheessa, koska n.10% nuorista jatkaa runsasta alkoholinkäyttöä aikuisikään saakka, mikä ennakoii syrjäytymistä, sairastumisia sekä kuolleisuuden lisääntymistä. Myös ansanterveydellisesti on tärkeää, että nuorten alkoholinkäyttöä pyritään ennaltaehkäisemään ja vähentämään tehokkaasti. (Anttila 2011.)

Omalla mallikäyttäytymisellään vanhemmat vaikuttavat nuorten alkoholinkäyttöön. Vanhemmilla tulisi olla selkeä ja johdonmukainen, kielteinen asennoituminen nuorten alkoholin ja muiden päihteiden kokeiluun ja käyttöön. Kuitenkin vanhemmilta saattavat loppua voimavarat ja keinot ehkäistä nuorten alkoholinkäyttöä ja sen myötä syntyy epätoivo. Vanhempien omat keinot eivät aina riitä ehkäisemään nuorten alkoholinkäyttöä, vaan he tarvitsevat tukea myös yhteiskunnalta.

2 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, miten yhteiskunta antaa tukea nuorille joilla on alkoholin käytön ongelma sekä millaista tukea vanhemmat saavat yhteiskunnalta, kun heidän nuori käyttää alkoholia.

Opinnäytetyötä ohjaaviksi kysymyksiksi muodostui:

1. Millaista tukea yhteiskunta tarjoaa nuorille heidän alkoholinkäytön ennaltaehkäisemiseen?
2. Millaista tukea yhteiskunta tarjoaa vanhemmille nuorten alkoholinkäytön ennaltaehkäisemiseen?

3 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Opinnäytetyö toteutettiin kirjallisuuskatsauksena. Kirjallisuuskatsaus antaa kokonaiskuvan tietyistä asiakokonaisuuksista, sillä voidaan arvioida teorioita ja pyritään tunnistamaan ongelmia. Kirjallisuuskatsauksen tavoitteena on kehittää olemassa olevaa teoriaa ja rakentaa uutta teoriaa. (Salminen 2011, 3.) Kirjallisuuskatsaus lähtee tutkimusongelmasta, johon tehdään kysymykset mitä tutkimuksessa halutaan tietää ja mihin se rajataan. Kirjallisuuskatsaus antaa vastauksia tutkimuskysymyksiin. (Kankkunen & Julkunen-Vehviläinen 2009, 69-70.)

Kirjallisuuskatsauksesta saa toisen käden tietoa ja se ohjaa teoreettista otantaa (Kankkunen ym. 2009, 69). Opinnäytetyön aineisto perustuu tieteellisiin tutkimuksiin sekä julkaisuihin. Opinnäytetyön aineistoa haettiin Medic ja PubMed tietokantojen kautta. Hakusanoina olivat: alkoholinkäyttö, ennaltaehkäisy, nuori, vanhemmat ja yhteiskunta. Englanninkielisinä hakusanoina käytettiin alcohol, parents, prevention, society, young sekä youth.

Tietokantojen lisäksi tietoa haettiin manuaalisesti internetistä sekä kirjastosta. Manuaalisen haun kautta pyrittiin näkemään miten nuorten vanhemmat saavat tietoa yhteiskunnan tuesta ehkäistä ja lopettaa nuorten alkoholinkäyttö.

Tutkimuksia valittaessa ensimmäinen sisäänottokriteeri oli otsikko. Otsikon perusteella tutkimuksesta luettiin tiivistelmä ja tutkimus otettiin laajempaan tarkasteluun, jos tutkimus käsitteli opinnäytetyötä ohjaavia kysymyksiä. Kirjallisuuskatsaukseen ei valittu tutkimuksia, jotka eivät koskeneet opinnäytetyön ikärajausta eikä tutkimuksia, jossa käsiteltiin pelkästään vanhempien alkoholiongelmia.

4 NUORTEN ALKOHOLIN KÄYTTÖ

Nuoruus on fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen kehityksen kannalta koko elämän merkittävintä aikaa (Pirskanen & Pietilä 2008,189). Nuorten murrosikä on selkeästi aikaistunut. Keskimäärin tytöt kehittyvät poikia aiemmin, kuitenkin yksilöllinen vaihtelu on suurta. Nuorista noin 95% kehittyy normaalisti. Varhain kehittyvien tyttöjen ja hitaasti tai myöhään kehittyvien poikien sopeutumiseen liittyy psyykkisen kehityksen kannalta riskejä. Aivot kehittyvät nuoruusiän aikana merkittävästi noin 25. ikävuoteen asti. (Hietala ym. 2010, 39-44.) Psyykkisen kehityksen mukaan nuoruus voidaan varhaisnuoruuteen (12–14 vuotta), varsinaiseen nuoruuteen (15–17 vuotta) sekä jälkinuoruuteen (18–22 vuotta) (Pirskanen & Pietilä 2008,189).

Tässä työssä nuorella henkilöllä tarkoitetaan 13-17- vuotiasta. Tällöin nuori alkaa etsiä omaa identiteettiään ja tällöin vanhempien on välillä vaikea hahmottaa mitä nuoren mielessä liikkuu. Välillä nuori saattaa sulkeutua omaan huoneeseen ja välillä nuori taas kaipaa vanhempien halausta ja läheisyyttä. Nuoret ihailevat vanhempiaan, mutta myös samalla huomaavat vanhempien heikkouksia. Aikuisten ja omien ikätovereiden apu nuoruuden fyysisen ja psyykkisen kehityksen aikana on tärkeää. Keskeneräisen kehityksensä vuoksi nuori on altis erilaisille houkutuksille. (Hietala ym. 2010, 39-44.)

Nuorten ajattelu ja harkintakyky muuttuvat aikuismaisemmaksi, mutta toimintakyky kehitysvaiheen aikana saattaa tilapäisesti huonontuakin. Kehityksen taantuminen on yleisempää pojilla kuin tytöillä. Kehityksessä tämä näkyy kielellisellä alueella jolloin pojat tuntuvat olevan verbaalisesti hyvin rajoittuneita jossakin kehityksen vaiheessa. Mielialavaihtelut ovat nuoruudessa tavallisia. Nuori tarvitsee apua psyykkiseen kehitykseen omilta vanhemmilta, lähellä olevilta aikuisilta ja ikätovereiltaan. (Hietala ym. 2010, 39-44.)

Alkoholi on suomalaisnuorten yleisimmin käyttämä päihde. Ensimmäiset alkoholi kokeilut ajoittuvat keskimäärin 13-14 vuoden ikään. Tutkimusten mukaan alle 15-

vuotiaana alkoholinkäytön aloittaneilla juomatavat ovat humalahakuisempia ja useammalla heistä on alkoholin ongelmakäyttöä myös aikuisiässä kuin myöhemmin alkoholinkäytön aloittaneilla nuorilla. (Lepistö ym. 2007, 8.) Nuorilla alkoholinkäytön ja päihteiden käyttö vaikuttaa koulusuoriutumiseen ja motivaation laskemiseen. Kun kiinnostuksen kohteet ovat muualla, tämän seurauksena poissaolot koulussa yleensä lisääntyvät. (Hietala ym. 2010, 109-111.) Varhain aloitettu alkoholinkäyttö ja päihteidenkäyttö tuhoaa nuorilla myös aivojen mielihyvakeskusta. Tämän vuoksi nuorten alkoholinkäyttö saattaa lisääntyä ja nuori on altis mielenterveyden häiriöille ja on syrjäytymisvaarassa. Tämän vuoksi varhainen puuttuminen ja puheeksi ottaminen on tärkeää. (Hietaharju ym. 2016. 211-212.)

Käypähoitosuosituksen mukaan nuorilla alkoholimyrkytykset ovat yleisempiä kuin muilla käyttäjillä, koska nuorten alkoholinkäyttö on usein humalahakuista verrattuna muihin käyttäjiin. Tämän vuoksi alkoholinkäytön terveysriskinä nuorilla on verensokeriarvon voimakas madaltuminen. Täten ollen, nuorille alle 18-vuotiaille ei voida soveltaa aikuisille tarkoitettuja riskirajoja (Käypähoito-suositus. Viitattu 11.5.2017).

Alkoholinkäytön aloittamista on lykättävä mahdollisimman pitkälle nuoruusiän loppupäähän. Alkoholiriippuvuuden riskiä lisää varhaisessa nuoruudessa aloitettu alkoholinkäyttö. Alkoholinkäytön merkitys on osana nuorison keskuudessa vapaa-ajalla ja juhlinnassa. Tavoitteena tulee kuitenkin pitää, ettei tiheä ja humalahakuinen juominen jäisi vallitsevaksi tavaksi viettää vapaa-aikaa. Alkoholinkäytön ja muiden päihteiden käyttöön ajaututaan sosiaalisissa tilanteissa ja kieltäytyminen saattaa olla vaikeaa. Nuorille on vaikea sanoa, etteivät he saa käyttää päihteitä, jos koko muu yhteiskunta suosii päihteiden käyttöä. Nuorta ei voi jättää kaverien ja median kasvatettavaksi. Yhteinen tekeminen aikuisen kanssa luo väylän myös keskusteluyhteyden avaamiselle. Hyvä suhde vanhempiin ja se, että vanhemmat tietävät nuoren tekemisistä ja tuntevat tämän ystävät, suojaaa päihteiden käytöltä. Nuorille tulisi tarjota vapaa-ajalla toimintaa, harrastuksia, johon ei liity päihteitä. (Frjöd ym. 2009, 21-22.)

Nuorten alkoholinkäyttö ei ole ongelma pelkästään Suomessa, vaan ilmiö on kansainvälinen. Yhdysvalloissa nuorten alkoholin käyttöä on tutkittu pitkään ja on todettu, että nuorten juomisen esiintyvyys on laskenut 1990-luvun loppupuolelta lähtien, mutta ongelmaa ei ole vielä ratkaistu. Viimeaikaisissa raporteissa todetaan, että 71% 9-12. luokan oppilaista ilmoittaa saaneensa vähintään yhden alkoholijuoman elinaikanaan ja noin viides alkaa juomaan alkoholia 13 vuotiaana. Alaikäisten varhainen alkoholinkäyttö ja juomiskäytännöt ovat johtaneet vuosikymmenien tutkimuksiin nuortenalkoholinkäytön seurauksista. Tutkimukset ovat yhdistäneet nuorten alkoholikäytön muihin nuorten ongelmakäyttäytymiseen, kuten auto-onnettomuuksiin, huumeiden väärinkäyttöön ja kouluissa saatuihin huonoihin arvosanoihin. Huolimatta nuorten alkoholinkäytön vähenemisestä, nuorten alkoholinkäyttö on edelleen tärkeä asialistakohde kansanterveysyhteisölle. (Wang, ym. 2015.)

Yoon ym. (2017) tutkimuksessa oli mukana 111, 14-17 vuotiaita nuoria Hong Kongista, joiden mielestä alkoholia saa helposti vähittäismyyntipisteistä käyttäen ystävyysuhteiden kautta hankittujen välityspalvelujen kautta. Osallistujat kertovat joidenkin aikuisten olevan halukkaita toimittamaan alaikäisille alkoholia. Kiinassa kasvojen säästämisen merkitys on suuri jolla saattaa olla merkitys ehkäistä nuorten alkoholinkäyttöä. Kiinalaiset nuoret käyttävät alkoholia sosiaalisissa tapahtumissa. Alkoholijuominen on kiinalaisille nuorille ennen kaikkea hauskanpitoa ikätovereiden kanssa.

Nuoret saattavat käyttää alkoholia osoittaakseen aikuistumistaan. Näin ollen aikuisten saattaa olla vaikea päättää miten suhtautua nuorten alkoholinkäyttöön. Ammatillaiset, jotka työskentelevät sosiaali- ja terveydenhuollossa kohtaavat nuoria päihteiden käyttäjiä. Suomalaisilla 12-vuotiailla ja sitä nuoremmilla humalajuominen on varsin harvinaista. Kun sellaista esiintyy, siihen on puututtava välittömästi. Kaikkien nuorten alkoholinkäytön alkamista pyritään ehkäisemään ja vähentämään. (Frjöd ym. 2009, 21-22)

5 YHTEISKUNNAN TARJOAMA TUKI NUORILLE

5.1 Alkoholilaki ja ehkäisevä päihdetyö

Alkoholilain tarkoituksena on ehkäistä alkoholipitoisista aineista aiheutuvia yhteiskunnallisia, sosiaalisia ja terveydellisiä haittoja. Lain mukaan alle 18-vuotiaalla ei saa olla hallussaan alkoholipitoisia juomia. Jos alle 18-vuotiaalta löydetään hallustaan alkoholipitoisia juomia, voidaan ne poliisin toimesta ottaa häneltä pois. Laittomasti hallussa pidetyn alkoholijuoman etsimiseksi, poliisi voi tarkistaa hänen mukana olevat tavarat ja päällisin puolin henkilön vaatteet kuitenkin loukkaamatta henkilön koskemattomuutta. (Alkoholilaki 1994.)

Ennaltaehkäiseviä strategioita, jotka kohdistuvat ennaltaehkäisemään nuorten päihteiden käyttöä ovat päihteiden myynnin ikärajan valvonta ja mainonnan rajoittaminen sekä alkoholiveron korottaminen. On havaittu, että alkoholin hinnan korotus on vähentänyt erityisesti nuorten ikäryhmien käyttöä. (Niemelä 2009, 49-65.) Ehkäisevällä päihdetyöllä pyritään kertomaan nuorille minkälaisia ongelmia päihteiden käyttö aiheuttaa (Kylmänen 2005, 9).

Tavoitteena on vahvistaa elämänhallintaa ja löytää asianmukainen ajattelutapa päihteisiin. Nuoret tulee saada osallistumaan erilaisiin toimintoihin, jolloin oma ajattelutapa vahvistuu omasta elämänhallinnasta. Toiminnassa tulee korostaa terveiden elämäntapojen ja sosiaalisten verkostojen tukemista. Verkoston voi muodostaa perhe, ystävät tai harrastukseen liittyvät verkostot. Yhteiset arvot määrittelevät ehkäisevää päihdetyötä. Huomioon tarvitsee ottaa myös se, mitä nuoret itse kokevat ja millainen heidän arkensa on. (Kylmänen 2005, 9.)

Tärkeitä toimialueita ehkäisevän päihdetyön saavuttamiseksi ovat koulut, työpajat ja kunnat. Kuntien ja muiden sektoreiden päätöksentekijöiden tulisi tiedostaa terveyden edistämisen merkitys ja tekemiensä päätösten terveysvaikutukset. Ehkäisevää päihdetyötä koskevat kansalliset toimintasuunnitelmat ja ohjelmat sopeutetaan eri kuntien paikallisiin tarpeisiin ja mahdollisuuksiin, jotta voidaan ottaa

huomioon erilaiset sosiaaliset, kulttuuriset ja taloudelliset järjestelmät. (Havio ym. 2008, 104-105.)

5.2 Hoitotyön keinot nuorten alkoholinkäytön ennaltaehkäisemiseksi

Suurin osa ehkäisevän päihdehoitotyön palveluista on kunnallisella sektorilla, mutta yhä enemmän palveluja tuotetaan ostopalveluina täydentääkseen julkisia palveluja yksityisen ja kolmannen sektorin kautta. Jotta päästään hyvään hoitotulokseen käytettävillä resursseilla, potilaan hoitaminen edellyttää hyviä ja selkeitä tavoitteita. Myöskin omaiset tulee ottaa huomioon ja tarjota heille esimerkiksi kolmannen sektorin palveluita ja mahdollisuuksia apuun, kuten vertaistukea. Hoitotyötä tulee toteuttaa hyvin, jolloin perustyössä tarvitaan erilaisia työmenetelmiä sekä hoitotyön toimintamalleja. (Kylmänen 2009, 49-54.)

Hietaharjun ja Nuutilan (2016, 232-233) mukaan, alaikäisten lasten kohdalla on erittäin tärkeää keskustella heidän hyvinvoinnistaan ja tarvittaessa tehdä yhteistyötä sosiaalitoimen tai jopa lastensuojelun viranomaisten kanssa. Nuorella on parempi mahdollisuus selviytyä elämänmuutoksesta, kun läheisten muodostama tukiverkosto on laaja ja tiivis.

Sairaanhoitajan keskusteluissa voidaan käyttää mini-interventiota, joka on alkoholinkäytön lyhyt neuvontamenetelmä. Mini-intervention avulla voidaan ottaa puheeksi nuoren alkoholinkäyttö, tunnistaa riskikulutus ja neuvoa alkoholinkäytön vähentämisessä. Apuna voidaan käyttää AUDIT- kyselyä, jolla kartoitetaan alkoholin kulutusta, käytön tiheyttä ja käyttömääriä. (Hietaharju 2016, 225-226.) Interventioita voidaan toteuttaa potilaan ja hänen läheistensä parissa, jolloin potilas voi löytää voimavaroja joilla vaikuttaa omiin ratkaisuihin ja valintoihin (Kylmänen 2008, 45-54). Jotta saadaan onnistunut keskustelu aikaan sairaanhoitajan ja nuoren välillä on tavoitteena luoda luotettava hoitosuhde nuoreen sekä nuoren motivoituminen. Näin päästään keskustelemaan nuoren kanssa terveydestä, vaikuttaa nuoren juomatapoihin ja antamalla käytännön neuvoja. (Pirskanen 2007, 45-46.) Sairaanhoitajan on hyvä johdattaa keskustelua myös aiheisiin, joita nuori

pyrkii välttelemään. Nuoren hyvälle hoitosuhteelle on luotava yhteinen ja realistinen tavoite ja annettava vastuuta sen saavuttamiseksi. Tavoitteeksi tulee asettaa riittävän pieni, tärkeä ja saavutettavissa oleva tavoite. (Hietaharju & Nuutila 2016, 232-233.)

Päihdetyön tavoitteena on tukea nuorta elämänhallinnan kehittämisessä, jotta nuori kykenisi tekemään itsenäisiä ja perusteltuja terveyttä edistäviä valintoja (Havio ym. 2008,168). Hoitotyössä tuetaan sosiaalisten suhteiden ylläpitämistä erilaisissa kriisitilanteissa, kuten kuolema, avioero tai sairastuminen. Kylmäsen (2008, 45-54) mukaan, jos hoitotyössä tunnistetaan ajoissa riskitekijöitä sekä suojaavia tekijöitä, nuoren toiminnat muuttuvat ajalehtivasta käyttäytymisestä tavoitteelliseen toimintaan, ja tätä kautta nuori ja hänen läheisensä löytävät voimavaroja.

Nuorten alkoholin ja päihteiden käyttöön tulee puuttua varhaisessa vaiheessa. Mikäli nuoren alkoholin käyttö on riistäytynyt käsistä ja avohoito ei enää riitä, voidaan nuori ottaa mielenterveyslain tai päihdehuoltolain sekä soveltavin osin lastensuojeluin mukaiseen tahdosta riippumattomaan hoitoon psykiatriseen sairaalaan tai sairaalan- tai terveyskeskuksen vuodeosastolle. Päihdehuoltolain mukaan päihteiden käyttäjä voi olla terveysvaaran vuoksi korkeintaan viisi vuorokautta tahdosta riippumattomassa hoidossa. Mielenterveyslain mukaan alle 18-vuotiaalla voidaan ottaa tahdosta riippumattomaan hoitoon, jos hänellä on vakava mielenterveyden häiriö, esimerkiksi päihdepsykoosi, päihteiden käyttöön liittyvä masennustila, päihtymys- tai vieroitusoiredeliriumtila tai alkoholidementia. Lisäksi edellytyksenä on, että hoitoon toimittamatta jättäminen pahentaisi olennaisesti potilaan mielisairautta, vaarantaisi hänen omaa tai muiden henkilöiden terveyttä tai turvallisuutta ja muut mielenterveyspalvelut ovat riittämättömiä tai eivät sovellu käytettäväksi. Myös lastensuojelulaki mahdollistaa ottaa nuoren, joka käyttää päihteitä vaarantaen omaa terveyttään ja kehitystään, tahdosta riippumattomaan hoitoon. Lastensuojelulain mukaan tämä edellyttää yhteistyötä sosiaaliviranomaisten kanssa. (Havio 2008, 102-103.)

5.3 Koulun ja nuoren kasvu ympäristön merkityksen huomioiminen

Lasten ja nuorten tavalliset kasvu ympäristöt ovat koti, koulu ja katu. Tärkeimmät kasvu ympäristöt ovat koti ja koulu sekä niiden välinen yhteistyö. Katu kasvatus ympäristönä ovat muun muassa vapaa-ajan harrastukset sekä ystäväpiiri. Jos nuori ei saa tarpeeksi tukea kasvulleen kotona ja koulussa, voi katukasvatus nousta isoksi osaksi nuoren kasvu ympäristönä ja samalla se voi näyttää kasvatuksensa huonot puolet. (Lämsä 2009, 55-57.)

Koulun merkitys ennaltaehkäisevässä päihdetyössä on merkittävä nuoren elämässä, sillä koulu toimii nuoren oppimisympäristönä useamman vuoden ajan. Koulussa kouluterveydenhoitajat ja opettajat ovat nuorten ehkäisevän päihdetyön kannalta merkittävässä asemassa. (Havio ym. 2008, 169.) Kouluissa tavoitetaan koko ikäluokka, jolloin se on luonteva ympäristö toteuttaa nuorille suunnattua ehkäisevää päihdetyötä. Yleensä kouluissa pidetään päihdevalistusta, joissa käsitellään päihdeiden vaikutusta ja niiden haittavaikutuksista. Kuitenkin on todettu, ettei luokkatilanteissa annettu päihdevalistus ole tehokasta nuorten päihdeongelmissa. Päihdevalistus antaa nuorille tietoa päihdeistä, mutta interventioiden ei ole seurannassa havaittu päihdeiden käytön aloittamista eikä päihdeiden käyttöä verrattuna nuoriin, jotka eivät ole saaneet päihdevalistusta. (Niemelä 2009, 49-65.)

Peruskoulussa ehkäisevää päihdetyötä tuetaan sisällyttämällä ehkäisevää päihdetyötä terveystiedon opetussuunnitelmaan, koulun päihdeohjelmaan ja lainsäädäntöön. Suurin vaikutus ehkäisevään päihdetyöhön on asenne. (Kylmänen, 2005, 44.) Kouluterveydenhoitaja omalta osaltaan on mukana laatimassa kouluun ehkäiseväpäihdetyön suunnitelmaa. Opetussuunnitelman puitteissa terveydenhoitaja osallistuu nuorille suunnattuun terveystieteidenkasvatukseen. Suunnitelma sisältää toimintaohjeita ennaltaehkäisyyn ja päihdetilanteisiin koulussa. (Havio ym. 2008, 169.)

Saksalainen ”Klar bleiben” ehkäisyohjelma on suunnattu 10. luokan opiskelijoille. Tutkimuksessa pyrittiin kehittämään, toteuttamaan ja arvioimaan vaarallisen alkoholin käytön huomattava lisääntyminen nuoruusiässä ja sen merkittävästi haitallisia seurauksia. Saksassa vain muutamat ehkäisevät ohjelmat kohdistuvat 16-

vuotiaille ja sitä vanhemmille nuorille. Tutkimuksessa tärkein osa oli luokan sitoutuminen ja säännöllinen seuranta. Tässä toimenpiteessä luokka sitoutui pidättäytymään vaarallisesta juomisesta yhdeksän viikon ajan. Tämä sitoumus vahvistettiin kirjallisella luokan sopimuksella. Luokat, jotka noudattivat sitoutumistaan koko yhdeksän viikon ajan, palkittiin houkuttelevilla palkinnoilla. Sitoutumista seurattiin säännöllisesti, jokaisen oppilaan oli ilmoitettava, oliko hän täyttänyt luokan sitoutumisen tai ei. Nämä yksittäiset raportit laskettiin ja ilmoitettiin projektityöntekijän luokkatason taajuuksina. Jos yli 10% luokasta ei ollut täyttänyt sitoutumistaan, koko luokka putoaa palkinnoilta. Lisäksi luokan oli osallistuttava neljään opetukseen. (Tomczyk ym. 2015.)

Tomczykin ym. (2015) tutkimuksessa todettiin, että alkoholiin liittyvä mainonta kasvattaa nuorten alkoholinkäytön kulutusmääriä. Lisäksi mainokset osoittivat alkoholinkäytön myönteisiä tuloksia. Tutkimuksessa nuoria kannustettiin tutkimaan ja paljastamaan piilotettuja viestejä ja strategioita erilaisissa mainonnanmuodoissa vastaamaan omaa käyttäytymistään. Vanhemmat saivat myös tietoa ohjelman taustasta, materiaaleista ja tavoitteista sekä niihin liittyvistä arvioinneista. Lisäksi vanhemmat saivat ehdotuksia siitä, miten keskustellaan vastuullisesta juomakäyttäytymisestä lapsen ja nuoren kanssa.

Kun nuoren ongelmat huomataan, tulisi vanhempien ja koulun heti puuttua niihin yhdessä (Lämsä 2009, 55-57). Jos vanhempien ja koulun kasvatusta ei toimi nuorelle voidaan nuori tarvittaessa sijoittaa muualle kuin omaan kotikuntaansa. Sijoituskohteina voi olla perhehoito tai laitoshoido. Jos lapsi sijoitetaan muualle kuin omaan perheeseen, on otettava huomioon mahdollinen tavoite yhdistää perhe myöhemmässä vaiheessa uudelleen. (Lasten-suojelulaki 2007.)

Nuorten elämäntyö, vanhemmat ja lähiyhteisö on otettava huomioon, sillä nuorten terveyden edistämiseksi tarvitaan laajempaa lähestymistapaa. Nuorten tukeminen tapahtuu parhaiten heidän luonnollisissa ympäristöissään, kuten kouluissa, harrastus- ja kaveripiireissä. (Havio ym. 2008, 169.) Erilaisissa tutkimuksissa on huomattu, että koulun, vanhempien ja nuorten yhteisissä ja erillisissä tapaamisissa annettu päihdevalistus ja se, että nuorille annettiin vastuuta ja kas-

vatettiin sosiaalisia taitoja, on ollut tehokkainta. Tapaamisten tavoitteena oli kohentaa vanhemmuuden taitoja, huolenpitoa, rajojen asettamista ja vuorovaikutusta nuorten kanssa. Nuoria kannustetaan ja tuetaan omissa tavoitteissa, harrastuksissa ja etsitään keinoja kieltäytyä päihteistä kaverien painostuksesta huolimatta. Vanhempien ja nuorten yhteisissä tapaamisissa kannustetaan perheen yhteen kuuluvuuden tunnetta ja sisäisiä vuorovaikutustaitoja. (Niemelä 2009,49-65.)

6 YHTEISKUNNAN TARJOAMA TUKI VANHEMMILLE

6.1 Vanhempien rooli ja vastuu

Lasten vanhemmilla ja muilla huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista. Lapselle tulee turvata tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi koko lapsuuden ajan. Kuitenkin lastensuojelu tukee vanhempia, huoltajia ja lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa järjestämällä tarvittavia palveluita ja tukitoimia. (Lastensuojelulaki 2007.)

Nuorten kasvattaminen ja vanhemmuus saattavat olla ajoittain vaikeaa, etenkin, kun puhutaan alkoholinkäyttöön liittyvistä asioista nuorten kanssa. Vanhempien ja lasten käsitykset ja tieto alkoholin vaikutuksista ja miten alkoholi vaikuttaa nuoreen voivat olla oikeita ja vääriä. Nuorten kasvattajina toimii vanhempien lisäksi kaikki nuorten kanssa toimivat, nuoret itse sekä heidän ystävänsä. (Holmila ym. 2016, 7-9.)

Nuorten päihdeongelmien ehkäisemisessä ja tasapainoisen kasvun tukemisessa vanhempien rooli ja vastuu on erittäin suuri ja sen merkitystä ei voi korostaa liikaa. Jotta vanhemmat voivat olla osana nuorten elämää ja vaikuttaa heidän valintoihin, on vanhempien tärkeä pitää yllä hyvää vuorovaikutussuhdetta nuorten, lastensa kanssa. (Havio ym. 2008 117,118.) Alkoholikasvatuksessa kuuluu antaa oikean ajattelunmalli, tietojen ja omien kokemusten jakaminen nuorelle ymmärrettävällä tavalla ja määrittää rajat ja niiden toimeenpano. Juomakulttuurissa aikuisten oma käyttäytyminen on vain osittaista mallia hänen neuvojensa kanssa. Yleensä hyvänä ohjeena voidaan pitää ”älä tee niin kuin minä teen, vaan tee niin kuin minä sanon”. Aikuisten alkoholinkäytöllä ja heidän antamien neuvojen välillä ei saisi olla ristiriitaa. (Holmila ym. 2016, 7-9.)

Vanhemmat voivat miettiä miten saisivat viivästettyä nuorten alkoholin käytön aloitusta, kokeilua ja miten suhtautua siihen, jos nuori tulee kotiin humalassa. Kasvatuksellisesti alkoholista puhuminen voi olla vanhemmille haastavaa. Vanhemmat haluavat luoda nuorille turvallisuutta yhdessä laadituilla säännöillä joissa

on selkeät rajat ja raamit. Sääntöihin voi kuulua kotiintuloajat, nukkumaanmenoajat sekä pelaamisen ja kännykän käytön rajoittaminen. (Pirskanen ym. 2016, 15-28.) Ehkäisevän päihdetyön tukemiseksi, vanhemmat tarvitsevat asiallista tietoa päihteistä ja nuorten päihteidenkäytöstä (Havio ym. 2008, 169). Ensi sijaisesti nuorten alkoholin ja päihteiden käyttö on vanhempien ja kotikasvatuksen vastuulla. Perheen kuuluu tarjota nuorille malli omien arvojen mukaisesta suhtautumisesta, jossa vanhempien teot ovat voimakkaammat kuin sanat. (Hietala ym. 2010. 109-110.)

Alkoholikasvatukseen vaikuttavat vanhempien oma suhtautuminen alkoholiin ja sen käyttöön. Vanhemmat näyttävät omalla käyttäytymisellään esimerkkiä nuorille. Erilaisissa tutkimuksissa on osoitettu, että läheisissä vanhempi-lapsisuhteissa nuorten seuraaminen vanhempien alkoholinkäyttöä voi vahvistaa nuorten mallioppimaista alkoholinkäytössä. Joidenkin vanhempien mielestä nuorten ei tarvitse nähdä lainkaan vanhempien alkoholin käyttöä, kun taas suurin osa vanhemmista oli sitä mieltä, että nuoret voivat nähdä kohtuullista, ei-humalahakuista alkoholinkäyttöä aikuisten seurassa. Vanhemmat ajattelevat, että nuori voi oppia, että alkoholi voi kuulua esimerkiksi ruokapöytään ja sosiaaliseen elämään ilman humalahakuista juomista. (Pirskanen ym. 2016, 15-28.) Perheiden tulisi ottaa käyttöön kotiintuloajat ja olla tietoisia kenen luona nuori yö kyläilee. Nuorten ystävien perheiden tulisi olla yhteistyössä keskenään jolloin luodaan suojelevia käytäntöjä. Mahdollista on myöskin nuorten ajautuvan hankaluuksiin ennen kuin päihdekokeilut on huomattu ja yhteistyö perheiden välillä on ehtinyt alkamaan. Tarvittaessa vanhemmat saavat apua sosiaalityöntekijältä. (Hietala ym. 2010. 109-110)

Vanhempien tulisi suhtautua kielteisesti alaikäisten päihdekokeiluihin ja asettaa nuorille selkeät rajat. Tutkimusten mukaan tämä on vähentänyt nuorten päihteidenkäyttöä, kun taas vanhempien myönteinen suhtautuminen päihteisiin lisää nuorten päihteidenkäyttöä. (Havio ym. 2008, 169) Pirskasen (2007) mukaan vanhempien tieto nuorten vapaa-ajan vietosta ja valvonta viikonloppujen illanvietosta suojaa nuoria päihteiden käytöltä. Vanhempien yhteiset keskustelut nuorten

kanssa alkoholin käyttöön liittyvistä säännöistä, seurauksista ja esimerkiksi median vaikutuksesta on todettu vähentävän nuorten päihteiden käytön aloittamista. Erityisesti keskustelut päihdeasioista ennen nuorten päihdekokeiluja on todettu hyödyllisiksi (Pirskanen, 2007.) Ristiriitatilanteissa vanhemmat saattavat tuntea avuttomuutta ja menettävät malttinsa kapinoivan nuoren kanssa. Tällaisissa tilanteissa nuori saattaa omasta mielestään osoittaa vanhemmilleen pärjäävänsä itsenäisesti eikä tarvitse suojelua. (Holmila ym. 2016, 7-9.)

Viranomaiset, jotka työskentelevät lasten ja heidän perheidensä kanssa, on tuettava vanhempia ja huoltajia heidän kasvatustehtävässään. Perheelle pyritään tarjoamaan tarpeellista apua riittävän ajoissa ja tarvittaessa perhe ja lapsi ohjataan lastensuojelun piiriin. (Lastensuojelulaki 2007.)

6.2 Yhteiskunnan säätämät lait ja tukiohjelmat

Suomen perustuslain mukaan jokaisen kansalaisen tulisi saada riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja julkisen vallan on turvattava myös väestön terveyden edistäminen. Lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu sekä huolenpito tulee turvata lapselle itselleen sekä hänen perheelleen. (Perustuslaki 1999, 19§.)

Suomessa päihdehuollon tavoitteena on ehkäistä ja vähentää päihteiden ongelmakäyttöä sekä siihen liittyviä sosiaalisia ja terveydellisiä haittoja. Päihdehuollon tavoitteena on myös luoda turvallisuutta ja edistää toimintakykyä päihteiden ongelmakäyttäjän läheisille ja hänelle itselleen. Päihdehuoltolain mukaan kunnan tulee huolehtia päihdehuollon järjestämisestä, joka sisällöltään ja laajuudeltaan on sellainen kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää. Päihdehuollon palvelujen ja toimenpiteiden järjestäminen ja kehittäminen kuuluvat sosiaalihuollon osalta sosiaalilautakunnalle ja terveydenhuollon osalta terveyslautakunnalle. (Päihdehuoltolaki 1986, 3§, 6§.)

Käypähoitosuosituksen mukaan, Suomessa päihdeongelmaisia hoidetaan terveydenhuollossa, sosiaalitoimessa ja päihdehuollon erityispalveluyksiköissä joita ovat A-klinikat, katkaisuhuoltoyksiköt, nuorisoasemat, kuntoutuslaitokset, A-kliinikka säätiön päihdesairaalat. Merkittävä rooli on myös kansalaisjärjestöillä.

Päihdehuollon erityispalvelut tarjoavat vieroitushoitoja sekä erityyppisiä psykososiaalisia palveluja. Käypähoito suosituksen mukaan, hoitojärjestelmän tulisi olla niin selkeä ja joustava, että sekä ammattiauttajat että autettavat pystyvät käyttämään sitä mielekkäästi (Käypähoito suositus, viitattu 11.5.2017).

Kuntien tarjoama ja vastuulla oleva päihdehoito tapahtuu yleensä avoimissa. Palvelut on tarkoitettu päihdeongelmalliselle ja usein myös hänen läheisilleen. A-klinikat tarjoavat myöskin perheterapiaa. Kuitenkaan alkoholi- ja päihdeongelmaisen läheinen ei koe saavansa tarvittavaa apua vaan avun anto kohdistuu enemmän alkoholi- tai päihdeongelmasta kärsivään henkilöön. Perheeltä, läheisiltä harvemmin kysytään heidän vointiaan tai jaksamistaan. Heille jää pääsääntöiseksi tehtäväksi tukea päihdeongelmaista ja tämän hoitoa. (Itäpuisto & Selin 2013, 140.)

Alkoholiohjelmia toteutetaan päihdepolitiikassa. Siinä tehostetaan ehkäisevää päihdetyötä pyrkimällä vakiinnuttamaan varhaisen puuttumisen mallit perusterveydenhuollon käytäntöihin. Kansanterveyteen vedoten alkoholijuomien ja tupakatuotteiden verotusta nostettiin vuosina 2008-2011. (Havio ym. 2008, 106.)

Julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveystaloudelliset palvelut ja edistettävä väestön terveyttä. Julkisen vallan on myös tuettava perheen ja muiden lapsien huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu (Perustuslaki, 1999, 19§.) Kunnan tehtäviin kuuluu tarjota päihdepalveluita niin sosiaali- ja terveydenhuollossa kuin myös päihdehuollossa (Päihdehuoltolaki 1986, 6 §). Koulujen tulisi tukea vanhempia ehkäisevässä päihdetyössä koulussa järjestettävillä vanhempien ja koulun välisillä henkilökohtaisilla keskusteluilla. Myöskin erilaisten tilaisuuksien järjestäminen koululla tukee vanhempia heidän ehkäisevässä päihdetyössä. (Havio ym. 2008, 169.) A-klinikoilla, joissa on erillisiä nuorten vastaanottoja, voidaan turvautua vaikeimmissa tapauksissa. Toivottavaa olisi, että kasvatuksen tukemiseksi olisi vastaanottoja joihin nuorten ja heidän huoltajien olisi helppo mennä. Toimiva työskentelyote on motivoiva haastattelu (Hietala ym. 2010, 109-110.)

Vanhemmat, huoltajat ja muut lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavat henkilöt saavat tukea lastensuojelusta. Lastensuojelun tulee järjestää heille tarvittavia palveluita ja tukitoimia. (Lastensuojelulaki 2007.) Päätyessä nuoren sijoitukseen tulee arvioida nuoren ja perheen kokonaistilanne, ei yksinään alkoholin ja päihteiden käyttöä, sillä näistä harvoin saadaan täsmällistä tietoa. Tällainen voimakas puuttuminen saattaa avata tien hyvään yhteistyöhön nuoren kanssa. Alkuvaiheessa pitää kuitenkin tehdä töitä nuoren vastustamista ja kapinoimista vastaan. Nuori voi kokea, että hänet on otettu ”pakkohoitoon” (Hietala ym. 2010, 109-112.)

Yhteiskunnan tarjoamaa tukea ehkäisevässä lastensuojelussa annetaan opetuksessa, nuorisotyössä, päivähoidossa, äitiys- ja lastenneuvolassa sekä muussa sosiaali- ja terveydenhuollossa. Näin turvataan lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia. Samalla tuetaan vanhemmuutta. Lastensuojelun tulee puuttua perheen ja lapsen ongelmatilanteisiin hyvissä ajoin ja pyrittävä ennalta ehkäisemään mahdolliset ongelmatilanteet. Lastensuojelun tulee arvioida perheen ja lapsen ongelmat ennen kuin toteuttaa lastensuojelua. Kuitenkin ensisijaisesti on huomioitava lapsen etu ja miten eri toimenpiteet vaikuttavat lapseen. (Lastensuojelulaki 2007.) Lastensuojelulain (2007) 16§:n mukaan tavoitteena on suojata lasta tilanteissa, joissa lapsi vaarantaa omaa terveyttään esimerkiksi päihteiden käytöllä ja lain 40§:n mukaan aikuisilla on velvollisuus ilmoittaa näistä tilanteista.

Vanhemmat voivat hakea apua nuoren alkoholiongelmaan perusterveydenhuollosta kouluterveydenhuollon kautta. Kouluterveydenhuoltoon kuuluvat kouluterveydenhoitajat, koululääkärit ja psykologit. Jos kuntatasolta ei löydy riittävää asiantuntemusta, haetaan sitä erikoissairaanhoidosta. Erikoissairaanhoidon kuuluu erikoislääkärit, erikoissairaanhoidajat, psykologeja, sosiaalityöntekijöitä sekä lasten- nuorten psykiatriaan erikoistuneita työntekijöitä. Erikoissairaanhoidon yhteydessä toimii sairaalakoulu, jossa lapset ja nuoret voivat opiskella sairaalassa olon aikana. (Pönkkö 2009, 148.)

7 EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Nuorten alkoholinkäyttö on kansainvälinen ongelma. Opinnäytetyössä perehdyttiin pääosin suomalaisten nuorten alkoholinkäyttöön ja miten Suomen yhteiskunta antaa tukea nuorten vanhemmille ja nuorille ehkäistä ja vähentää ja lopettaa nuorten alkoholinkäyttöä. Kirjallisuudessa ja erilaisissa tutkimuksissa oli enimmäkseen keskitytty yleisesti nuorten päihteidenkäytön ennaltaehkäisyyn kuten alkoholiin, huumausaineisiin, tupakkaan ja lääkkeiden väärinkäyttöön. Tämä on saattanut vaikuttaa kirjallisuuskatsauksen luotettavuuteen, sillä tässä työssä pyrittiin keskittymään pelkästään alkoholikäytön ennaltaehkäisyyn.

Opinnäytetyössä käytetty kirjallisuus ja tutkimukset perustuivat kotimaisiin ja kansainvälisiin lähteisiin. Kirjallisuutta on pyritty käyttämään monipuolisesti ja sitä on haettu myös manuaalisesti tieteellisten tietokantojen lisäksi. Aineistoja käyttäessä pyrittiin noudattamaan huolellista tutkimuskontekstin kuvausta. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2009, 70-71,152,160.) Luotettavuutta saattaa heikentää se, että osa lähteistä ovat ns. toisen käden tietoa, koska alkuperäistä lähdettä ei onnistuttu saamaan itselle. Kirjallisuuskatsauksen aineisto kerättiin muiden valmiista aineistoista ja niihin on aina osattava suhtautua kriittisesti (Hirsjärvi ym. 2000, 176).

Tutkimustieto ja hoitotyö muuttuvat vuosien aikana, jonka vuoksi vanhempien tutkimusten luotettavuuteen tulee suhtautua kriittisesti. Opinnäytetyöhön tutkimukset ja kirjallisuus rajattiin aikavälille 2007-2017. Mukaan kirjallisuuskatsaukseen otettiin muutama 10 vuotta vanhempi kirja ja näihin tietoihin tulee suhtautua kriittisesti.

Tässä kirjallisuuskatsauksessa on huolehdittu asianmukaisista lähdemerkinnöistä ja siitä, että tuloksia ei ole plagioitu (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2009, 180).

Opinnäytetyön luotettavuutta tulee tarkastella kriittisesti, koska opinnäytetyö on yhden henkilön tekemä ja tekijänsä ensimmäinen kirjallisuuskatsaus. Kansainvälisten lähteiden suomentaminen on ollut opinnäytetyön tekijän varassa, jolloin ei ole pystytty tarkistamaan kaikkia suomennoksien ymmärrettävyyttä.

8 POHDINTA

Tämä opinnäytetyö oli osa EU -rahoitteista Alcohol and Drug Prevention among Youth (ADPY) –projektia. Turun Ammattikorkeakoulu on osallistunut projektin osakokonaisuuteen (WP7), jossa kehitettiin ADPY -yhteistyömalli ja järjestettiin koulutuksia terveydenhuoltoalan ammattilaisille. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, miten yhteiskunta antaa tukea nuorille joilla on alkoholin käytön ongelma sekä millaista tukea vanhemmat saavat yhteiskunnalta, kun heidän nuori käyttää alkoholia.

Ensimmäisenä opinnäytetyön ohjaavana kysymyksenä oli; millaista tukea yhteiskunta tarjoaa nuorille heidän alkoholinkäytön ennaltaehkäisemiseen. Kirjallisuuskatsauksen mukaan nuoret tarvitsevat turvallisen ja luotettavan tuen vanhimmiltaan kasvuympäristöönsä, jotta nuoret voisivat kehittyä täysipainoisiksi ihmisiksi. Lasten ja nuorten tavalliset kasvuympäristöt ovatkin koti, koulu ja esimerkiksi vapaa-ajan harrastukset ja ystäväpiiri. Näistä tärkeimmät ovat koti ja koulu sekä niiden välinen yhteistyö. Jos nuori ei saa tarpeeksi tukea kasvulleen kotona ja koulussa voi ystäväpiiri nousta isoksi osaksi nuoren kasvuympäristönä ja samalla se voi näyttää kasvatuksensa huonot puolet.

Esimerkiksi harrastuksia on ennen pidetty päihteettöminä paikkoina. Nykyään kuitenkin alkoholimainonta ja alkoholin myynti on rantautunut erilaisten harrastusten pariin. Urheilua on pidetty terveenä elämäntapana ja alkoholin sekä muiden päihteiden käyttö ei kuulu hyvään urheilijamaiseen käytökseen. (Havio ym. 2008, 118.) Mielenkiintoista on, että kuitenkin alkoholimainonta julkisessa mediassa sekä alkoholintuottajien sponsorointi muun muassa urheilukilpailuissa tukevat ja kenties edistävät nuorten alkoholinkäyttöä. Tämä tuntuu olevan hyvin ristiriidassa ehkäisevän alkoholinkäytön- ja päihdetyön kannalta eikä tue tätä työtä.

Myös erilaiset Suomen lait tukevat nuorten alkoholinkäytön ennaltaehkäisyssä. Lain mukaan nuori ei saa ostaa eikä pysty ostamaan alkoholijuomia alkoholiliikkeestä eikä kaupasta. Kuitenkin poliisin mukaan nuorten hallusta tavataan useasti alkoholia. Yleensä juomat on hankkinut joku toinen henkilö kuin nuori itse.

Poliisin mukaan vanhempien on puututtava nuorten tekemisiin ja valvottava millaisessa kunnossa nuori lähtee ja palaa kaupungilta sekä mitä hänellä on mukana. Tämä kuuluu vanhempien vastuuseen ja huolehtimiseen.

Suomessa päihdehuolto kuuluu kunnan tehtäviin ja päihdepalveluita tulee tarjota sekä sosiaali- ja terveydenhuollossa. (Päihdehuoltolaki 1986, 6§) Ennalta ehkäiseviä strategioita jotka kohdistuvat ennalta ehkäisemään nuorten päihteiden käyttöä ovat päihteiden myynnin ikäraja valvonta ja mainonnan rajoittaminen sekä alkoholiveron korottaminen. On havaittu, että alkoholin hinnan korotus on vähentänyt erityisesti nuorten ikäryhmien käyttöä (Niemelä 2009, 49-65.). Ehkäisevällä päihdetyöllä pyritään kertomaan nuorille tietoa päihteistä, minkälaisia ongelmia päihteiden käyttö synnyttää. Tällöin tarvitsee olla selkeät kohteet ja tavoitteet, jolloin keskitytään kokonaisuuteen ja terveyttä suojaaviin toimiin. (Kylmänen. 2005, 9)

Kun nuori joutuu alkoholinkäytön seurauksena sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen piiriin, on tärkeää välittää nuorelle tunne, että hoitotyössä hänestä oikeasti pidetään huolta ja häntä kuunnellaan. Näin hän saa kokemuksen siitä, että häneen luotetaan ja hänestä välitetään. Hoitotyöntekijä ei tule suhtautua nuoreen moralisoivasti tai torjuvasti, vaan tulee pyrkiä tietoisesti luomaan nuorelle kokemus itsensä hyväksymisestä. (Havio ym. 2008, 168.) Nuorten päihteiden käyttöä ei tule hyväksyä, vaikka siitä puhutaankin avoimesti ja ymmärretään nuorten kokeilunhalu. Terveydenhoitajien ei tule antaa nuorille lupaa alkoholin ja muiden päihteiden käyttöön. Nuorta ei tule uhkailla yhteydenotolla vanhempiin, huoltajiin tai poliisiin, jos tämä jää kiinni päihteiden käyttämisestä, mikäli nuoren elämässä ei ole muuta huolestuttavaa. Riskikäytön yhteydessä nuorilta odotetaan vastuunottoa käyttäytymisestään. (Pirskanen 2011, 6.)

Koulun merkitys ennaltaehkäisevässä päihdetyössä on merkittävä nuoren elämässä, sillä koulu toimii nuoren oppimisympäristönä useamman vuoden ajan. Koulussa ehkäisevää päihdetyötä tukevat opettajat ja kouluterveydenhoitaja. Koulut tarjoavat ehkäisevän päihdetyön tukea vanhempainilloissa, jolloin luodaan yhteistyösuhde kodin ja koulun välille. Vanhempainilloissa voidaan tehdä yhteisiä

sopimuksia alkoholin ja tupakan tarjoamisesta alle 18-vuotiaille. Valitettavasti kuitenkin täytyy todeta, että kysyttäessä nuorilta millaista on nykypäivän päihdevalistus kouluissa, tuntuu ettei nuorilla ole kovinkaan paljon asiasta tietoa. Nuorten mukaan koulujen terveystiedon tunneilla käsitellään pääosin huumausaineita ja niiden vaaroista, mutta alkoholinkäytön haitoista ja vaaroista ei nuorilla tunnu olevan kovinkaan paljon tietoa. Onko nyky-yhteiskunnassa varaa ottaa opetussuunnitelmaan kattava päihdevalistus? Voisiko koulujen päihdevalistuksesta tehdä uudenlaisen kyselytutkimuksen, josta saataisiin tietoa opettajilta, vanhemmilta ja nuorilta ja mitä he toivovat päihdevalistukselta.

Toisena opinnäytetyön ohjaavana kysymyksenä oli, millaista tukea yhteiskunta tarjoaa vanhemmille nuorten alkoholinkäytön ennaltaehkäisemiseen. Yhteiskunnan tulisi tukea vanhempia ennaltaehkäisemään nuorten alkoholin käyttöä kunnan tarjoamilla palveluilla, lainsäädännöllä ja mukauttamalla päihdevalistusta opetussuunnitelmiin. Yleisen keskustelun perusteella, vanhempien käsityksenä on, ettei yhteiskunta tue heitä ehkäisemään, lopettamaan tai vähentämään nuortensa alkoholinkäyttöä.

Kunnat ovat järjestäneet nuorille vapaa-ajanviettoon tarkoitettuja kokoontumistiloja. Kuitenkin kun kuntien nuorisotoimen resursseja vähennetään ja nuorten yhteisiä kokoontumistiloja vähennetään ja niiden aukioloaikoja lyhennetään, alkavat nuoret viihtyä enemmän kaupungilla ilman yhteisiä kokoontumistiloja. Näin ollen alkoholinkäyttö voi tulla osaksi nuorten vapaa-ajan viettoa. (Havio ym. 2008, 118-119.)

Kunnan tulee huolehtia päihdehuollon järjestämisestä, joka sisällöltään ja laajuudeltaan on sellainen kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää. Päihdehuollon palvelujen ja toimenpiteiden järjestäminen ja kehittäminen kuuluu sosiaalihuollon osalta sosiaalilautakunnalle ja terveydenhuollon osalta terveyslautakunnalle. Kuntien tarjoama päihdehoito tapahtuu yleensä avoyksiköissä. Palvelut on tarkoitettu päihdeongelmalliselle ja usein myös hänen läheisilleen. A-klinikat tarjoavat myöskin perheterapiaa.

Yhteiskunnassa kunnallinen sektori tarjoaa nuorille ja heidän vanhemmilleen ehkäisevää päihdehoitotyötä. Palveluja tuotetaan yhä enemmän ostopalveluina täydentääkseen julkisia palveluja yksityisten ja kolmannen sektorin kautta. Jotta päästään hyvään hoitotulokseen käytettävillä resursseilla, potilaan hoitaminen edellyttää hyviä ja selkeitä tavoitteita sekä luoda luotettava hoitosuhde nuoreen. Nuorelle on tärkeä välittää, että hänestä oikeasti pidetään huolta ja häntä kuunnellaan.

Opinnäytetyötä tehdessä heräsi myös mielenkiinto kuinka paljon vanhemmat etsivät tietoa esimerkiksi internetistä, kuinka ehkäistä nuorten päihdeongelma. Vanhempien ei tarvitsisi jäädä yksin ratkaisemaan ongelmatilanteita, sillä vanhempien tukena on kouluterveydenhuolto, terveydenhuoltopalvelut sekä sosiaaliviranomaiset. Vanhempien olisikin tärkeää pyytää ajoissa ammattiapua. Tarjolla on myös erilaisia liittoja, kuten esimerkiksi Mannerheimin lastensuojeluliitto, joka tarjoaa vanhemmille tietoa ja keskusteluapua erilaisissa nuoriin koskevilla ongelmatilanteissa.

Kuitenkin tätä opinnäytetyötä tehdessä huomasin, ettei suomalaisissa päihdepalveluissa ole tarjolla vanhemmille, perheelle ja muille läheisille tarkoitettuja palveluja kovinkaan paljon. Monessa kunnassa hoidetaan vain itse alkoholi- ja päihdeongelmaista nuorta, mutta itse vanhemmille ei ole tarjolla tarvittavaa tukea. Kukaan ei tunnu kysyvän alkoholiongelmasta kärsivän nuoren vanhemmilta, huoltajilta, perheeltä, kuinka he voivat. Valitettavaa on se, että usein nuori saa apua vasta sitten, kun ongelma alkoholinkäytöstä on jo syntynyt. Tämäkin vain, jos nuori itse tai nuoren vanhemmat, huoltajat ja muut läheiset osaavat hakea apua nuorelle. Olisi tarpeellista ottaa heti myös läheiset mukaan avun piiriin. Tämän kirjallisuuskatsauksen mukaan kaikista tärkeintä on nuorten alkoholinkäytön ennaltaehkäisy ja siihen tulisikin yhteiskunnan kiinnittää entistä enemmän huomiota.

LÄHTEET

Alkoholilaki 8.12.1994/1143. Saatavilla sähköisesti <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajan-tasa/1994/19941143?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=Alkoholilaki> Viitattu 4.11.2013.

Anttila, P. 2011. Lasten ja nuorten humalahakuiseen juomiseen on puututtava. Lääkärilehden pääkirjoitus 21/2011 vsk. 66, 1724

Fröjd, S.; Kaltiala-Heino, R.; Marttunen, M.; Ranta, K. & Von der Pahlen, B. 2009. Nuorten ahdistuneisuus ja päihteiden käyttö. Tietoa vanhemmille ja nuorten kanssa työskenteleville aikuisille. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. Terveysten ja hyvinvointilaitos.

Havio, M.; Inkinen, M. & Partanen, A. 2008. Päihdehoitotyö. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy

Hietaharju, Päivi & Nuutila, Mervi. 2016. Käytännön mielenterveystyö. Helsinki: Sanoma Pro Oy (Viitattu 17.5.2017)

Hietala, Tarja & Kaltiainen, Tiina & Metsärinne, Ulla & Vanhala, Erja. 2010. Nuori ja mieli- koulu mielenterveyden tukena. Helsinki: Tammi.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2000. Tutki ja kirjoita. 6., uudistettu painos. Hämeenlinna: Kariston kirjapaino Oy.

Holmila, M., Raitasalo, K. & Tigerstedt, C. (toim.) 2016. Sukupolvien sillat ja kasvattamisen karikat – vanhemmat, lapset ja alkoholi. Helsinki: Juvenes Print- Suomen Yliopistopaino Oy.

Itäpuisto, M. & Selin, J. 2013. Miten palvelut vastaavat päihteiden käyttäjän läheisten avuntarpeisiin? Teoksessa Holmila, M., Tigerstedt, C. & Warpenius, K. 2013. Alkoholi- ja päihdehaitat läheisille, muille ihmisille ja yhteiskunnalle. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.

Kankkunen, P. & Vehviläinen- Julkunen, K. 2009. Tutkimus hoitotieteessä. Helsinki: WSOY

Kylmänen, P. 2005. Kun kaikki muutkin... Nuorten ehkäisevä päihdetyö. Tampere: Tammer-Paino Oy

Kylmänen, P. 2008. Ehkäisevä päihde- ja mielenterveystyö hoitoyön punaisena lankana. Teoksessa Holmberg, j.; Hirschovits, T.; Kylmänen, P. & Agge, E. (toim.) Tämä potilas kuuluu meille. Sairaanhoidaja tekee mielenterveys- ja päihdetyötä. Helsinki: Suomen sairaanhoitajaliitto ry. (Viitattu 17.5.2017)

Käypähoito 2011. Alkoholiongelman hoito. (viitattu 11.5.2017)
<http://www.kaypahoito.fi/web/kh/suosituksset/naytaartikkeli/tunnus/hoi50028?hakusana=alkoholiongelma>

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. Saatavilla sähköisesti <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=Lastensuojelulaki>

Lepistö, L.; Marttunen, M.; Pirkola, T. & Strandholm, T. 2007. Nuorten päihdehäiriöiden ja samanaikaisten muiden mielenterveyshäiriöiden arviointi ja hoito: Tietoa nuorten kanssa työskenteleville aikuisille. Kansanterveyslaitoksen julkaisuja 3/2007

Lämsä, A-L. 2009. Lasten ja nuorten suhde kouluun. Teoksessa Lämsä, A-L. (toim.) Mun on paha olla. Näkökulmia lasten ja nuorten psyykkiseen hyvinvointiin. Juva: PS-Kustannus

Niemelä, S. 2009. Nuorten päihdeongelmien ehkäisy ja hoito. Teoksessa Tammi, T.; Aalto, M. & Koski – Jännes, A. (toim.) Irti päihdeongelmista. Porvoo: Edita

Perustuslaki 11.6.1999/731 19§. Saatavilla sähköisesti <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/haku/?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=perustuslaki&h=Hae+%E2%80%BA> Viitattu 21.11.2013.

Pirskanen, H.; Kataja, K.; Simonen, J.; Holmila, M. & Tigerstedt, C. 2016. Vanhempien ihanteet ja käytännöt alkoholikasvattajina. Teoksessa Holmila, M.; Raitasalo, K. & Tigerstedt, C. (toim.) Sukupolvien sillat ja kasvamisen karikot – vanhemmat, lapset ja alkoholi. Helsinki: Juvenes- Print- Suomen Yliopistopaino Oy

Pirskanen, M. & Pietilä, A-M. 2008. Nuorten mielenterveyden ja päihteettömyyden edistäminen. Teoksessa Holmberg, J., Hirschovits, T., Kylmänen, P. & Agge, E. (toim.) Tämä potilas kuuluu meille. Sairaanhoidaja tekee mielenterveys- ja päihdehoitotyötä. Helsinki. Suomen Graafiset palvelut Oy

Pirskanen, M. 2007. Nuorten päihteettömyyden edistäminen varhaisen puuttumisen malli koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoon. Kuopion yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-27-0510-8>

Pirskanen, M. 2011. Varhaisen puuttumisen malli nuorten päihteettömyyden edistämiseksi- toiminta ohjeita 2011. Kuopio: Viitattu 21.11.2013

Päihdehuoltolaki 17.1.1986/41. Saatavilla sähköisesti <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860041?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=p%C3%A4ihdehuoltolaki> Viitattu 5.11.2013.

Pönkkö, M- L. 2009. Perheen mahdollisuudet saada lapselle ja nuorelle ammatitapua. Teoksessa Lämsä, A-L. (toim.) Mun on paha olla. Näkökulmia lasten ja nuorten psyykkiseen hyvinvointiin. Juva: PS-Kustannus, 135-144

Pönkkö, M- L. & Tervonen-Rossi, R. 2009. Moniammatillinen yhteistyö lapsen ja nuoren tukemisessa. Teoksessa Lämsä, Anna- Liisa (toim.) Mun on paha olla. Näkökulmia lasten ja nuorten psyykkiseen hyvinvointiin. Juva: PS- Kustannus, 145-158

Salminen, A. 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasa: Vaasan yliopisto. Vaasan yliopiston julkaisuja. Opetusjulkaisuja 62. Julkisjohtaminen 4. Vaasa 2011

Tomczyk, S., Hanewinkel, R. & Isensee, B. 2015. "Klar bleiben" A School-based alcohol prevention programme for German adolescents- Study protocol for a cluster randomised controlled trial. Saksä.

Yoon, S., Tiam, W.W., Sham, J.T.L. & Lam, T. H. 2017. Underage drinking, group identity and access to alcohol a qualitative study of Chinese youths. Kiina. Julkaistu 7.5.2017. Health education Research. Volume 32, issue 3, June 2017.

Wang, C., Hipp, J.R., Butts, C.T., Jose, R. & Lacon, C.M. 2015. Alcohol use among adolescent youth: The role of friendship networks and family factors in multiple school studies.